

Kutatási téma, kutatási cél

Kutatási téma

A kutatásra az EFOP-5.2.2-17-2017-00139 számú, „Transznacionális együttműködések megvalósítása a Tokaji Görögkatolikus Egyházközség szervezésében” című pályázat keretében kerül sor. Témáját meghatározza a pályázat átfogó célja, és a projekt által elérni kívánt eredmény, produktum.

A szakmai terv szerint *„a projekt célja a résztvevő egyházközségeknek településein és azok környezetében rendszeresen felmerülő, a lakosság életére (negatív) hatást gyakorló problémák feltárása, részletes megismerése, összehasonlítása – az azonosságok és az eltérések megismerése – és kezelésükre megfelelő stratégiák, intézkedések, beavatkozási logikák, jó gyakorlatok kidolgozása.”* A tervezett eredmény: *„A tevékenységek megvalósításának eredményeként a projektben részt vevők közösen egy általuk megtervezett produktumot (szolgáltatást) hoznak létre.”*

Ezen keretek által meghatározottan **a kutatás átfogó témája az, hogy az egyházközségek hogyan vehetnek részt a településeiken felmerülő, a lakosokat negatívan érintő problémák feltárásában és miként vehetnek részt azok megoldásában. A kutatásnak hatékonyan kell szolgálnia egy olyan szolgáltatás kialakítását, mely a jó gyakorlatok ismerete alapján, megfelelő stratégián és beavatkozási logikán alapul.**

Az átfogó kutatási témán belül, az érintett egyházközségek településein tapasztalható társadalmi, szociális, egyéni problémák feltárására törekszünk, valamint annak megismerésére, hogy az azok kezelésére kialakított eddigi intézkedések milyen hatékonyságúak.

Kutatásunk témája az is, hogy az érintettek körében milyen szükségletek, igények fogalmazódnak meg, továbbá, hogy ezek kielégítésére milyen bevonható további erőforrások állnak rendelkezésre.

Tekintettel arra a tényre, hogy a projekt megvalósítói a településeiken élő, támogatásra szoruló csoportok közül az időseket és a fogyatékkal élőket választották ki közvetett célcsoportul, így **kutatásunk konkrét témája:**

az idősek és a fogyatékkal élők helyzetének feltárása, igényeik megismerése, valamint az egyházközségeken belüli segítő kapacitások, szándékok és lehetőségek megismerése.

Kutatási hipotéziseink:

1, Az idősek és a fogyatékkal élők helyzetének javításához, a meglévő segítségi módok mellett, további szolgáltatások szükségesek és lehetségesek.

2, Az egyházközségek alkalmasak olyan új stratégiák, beavatkozási módok, illetve szolgáltatások kialakítására, melyekkel részt vállalhatnak környezetük társadalmi, szociális, emberi problémáinak megoldásában.

3, A transznacionális együttműködés lehetővé teszi a különböző településeken szerzett tapasztalatoknak, a már bevált jó gyakorlatoknak, a meglévő szakmai ismereteknek, továbbá az egyházközségek vezetői és tagjai körében fellelhető személyes kompetenciáknak az alapján egy olyan tudásbázis kialakítását, mely a továbbiakban széleskörűen hasznosítható.

Kutatási cél

Az EFOP-5.2.2-17-2017-00139 számú, „Transznacionális együttműködések megvalósítása a Tokaji Görögkatolikus Egyházközség szervezésében” című pályázat keretében

a kutatás: *„A fejlesztendő szolgáltatások, a kidolgozandó intézkedések hatékonyságának meghatározására és az egyes területeken megjelenő egyedi problémák kezelését célzó tevékenységek módszertanának összehasonlítására, elemzésére kutatási folyamatot alkalmazunk. A kutatás és összehasonlító elemzés során szükséges vizsgálatra kerülnie a társadalmi és szociális kérdéseknek, illetve az azok javítására tett intézkedéseknek.”*

Mindezekre figyelemmel

Kutatásunk célja: a projekt által célul kitűzött stratégiák, intézkedések, beavatkozási logikák, jó gyakorlatok és a tervezett új szolgáltatás tudományos megalapozása. Ezen belül:

- **A Tokaji Görögkatolikus Egyházközség környezetében, valamint Nagypeleske településen a társadalmi, szociális helyzet vizsgálata, különös tekintettel az idősekre és a fogyatékkal élőkre.**
- **Az érintett célcsoportok szükségleteinek, elvárásainak feltárása.**
- **Az egyházközségekben meglévő segítő kapacitás megismerése, feltérképezése.**
- **A lehetséges és szükséges intézkedések, beavatkozások modellezése.**

Kutatási koncepció

A kutatás előkészítése során kidolgozzuk és rögzítjük a konceptuális kereteket.

Bármely kutatási téma, bármely társadalmi jelenség vagy folyamat, nagyon különböző szempontok, elméletek, értelmezési keretek alapján közelíthető meg.

A tudományos kutatásokkal kapcsolatban gyakran megfogalmazzák az értékmentesség követelményét, az „objektivitást”, mint elvárt megközelítési módot. Valójában a társadalomra vonatkozó kutatások során ezek teljesen illuzórikus, teljesíthetetlen elvárások.

Az értékmentesség és az objektivitás látszatának keltése gyakran éppen a nagyon is szubjektív, nagyon is sajátos szempontok szerinti megközelítés elfedésére szolgál.

Valójában a társadalomkutató nem képes kiiktatni a világról, a társadalmi jelenségekről eddigi élete során kialakult meggyőződéseit, elképzeléseit, vagy ahogy Husserl nevezi: létítéleteit.

Az elvárható legtisztességesebb kutatói magatartás az, ha a kutatás kezdetén rögzítjük és közzé tesszük a kutatás tárgyára vonatkozó előzetes elképzeléseinket, meggyőződéseinket.

A konceptualizálás többek között éppen azt szolgálja, hogy explicitté tegyük a tárgyra vonatkozóan meglévő koncepciókat, értelmezésünket.

Jó esetben tudományos elméletek képezik azt a konceptuális keretet, melyen belül a kutatás tárgyát, kulcsfogalmait, összetevőit értelmezzük.

Tudomásul kell vennünk, hogy a társadalmi valóság értelmezés útján épül fel. Nincsenek önmagukban vett társadalmi tények, csak értelmezett tények vannak. A tudományos korrektség kritériuma megköveteli, hogy értelmezési keretünket, szempontjainkat tárjuk fel, tegyük nyilvánossá.

Ez bármely kutatási téma esetén elvárható. Ám még fokozottabban ügyelnünk kell az ennek való megfelelésre egy olyan érzékeny téma esetén, mint az egyházközségeknek a társadalmi és szociális problémák megoldásában való szerepvállalása.

Ez a téma érzékeny, mert megosztja az embereket egyházakon belül, és kívül.

Magyarországon ennek súlyos történelmi okai vannak.

Egyházi szerepvállalás a társadalmi, szociális problémákkal kapcsolatosan

A vitatott alapkérdés:

Feladata-e az egyházaknak, és azokon belül a helyi egyházközségeknek, a környezetükben felvetődő társadalmi, szociális, egyéni problémákkal foglalkozás?

Ehhez szorosan kapcsolódik, hogy vajon szükséges-e, hogy legyen az egyházközségeknek a környezetükben élő embereket érintő problémák feltárásában és megoldásában való részvételre irányuló stratégiájuk, intézkedési tervük, beavatkozási logikájuk, a jó gyakorlatok kialakítására irányuló törekvésük?

A politikai irányzatok radikálisan eltérő nézeteket vallottak és vallanak ebben az ügyben.

Az egyházakon belül is tapasztalhatóak jelentős nézetkülönbségek.

A társadalom tagjai, a szociális szakma, a rászoruló körében is különböző álláspontok alakultak ki.

Magyarországon az államszocializmus évtizedeiben az alapkérdésre adott hivatalos válasz egyértelműen a „nem” volt. Az egyházak működését, a vallási életet szűk keretek közé szorította a politikai hatalom. Az amúgy is éppen csak eltűrt egyházi tevékenységek közül kiiktatták, kifejezetten tiltották az egyházaknak a társadalmi ügyekkel történő foglalkozását, lehetetlenítették az oktatásban, a nevelésben, az egészségügyi ellátásban, a szociális szolgáltatásokban korábban hagyományosan végzett egyházi tevékenységeket.

A politikai pártok, irányzatok egy része ma is feleslegesnek, sőt megengedhetetlennek tartja az egyházak társadalmi és szociális szerepvállalását. Az állam és az egyház szétválasztását tévesen úgy értelmezik, hogy az egyházakat kizárnák mindazon feladatok ellátásából, melyeket az állami kompetenciák közé sorolnak.

Egy másik politikai álláspont éppen ellenkezőleg vélekedik, ők az egyházakra hárítanák a társadalmi, szociális problémák megoldásának teljes feladatkörét, és ezzel együtt felelősségét.

Bizonyos nézetek hirdetői az egyén magánautonómiájára hivatkozva hárítanák el az egyházak társadalmi és szociális szerepvállalását. Ők minden segítségnyújtásban, karitatív tevékenységben az egyházak ideológiai befolyásszerzésre irányuló törekvését vélik felfedezni.

Megint más csoportok vallás és egyház ellenességüket azzal magyarázzák, hogy az egyházak nem elég hatékonyak a társadalmi és szociális bajok orvoslásában.

Az egyházakon belül a vezetők és a hívek között egyaránt vannak olyanok, akik szívesen vállalnának a jelenleginél jóval nagyobb feladatokat környezetük problémáinak feltárásában, a rászorulóknak segítségében, még mások túlzottnak tartják az eddigi ilyen irányú szerepvállalást is, elzárkóznak minden további társadalmi, szociális, karitatív feladat vállalásától.

Az álláspontok nemcsak irányultságukban térnek el, hanem abban is, hogy milyen hivatkozási alapot választanak álláspontjuk alátámasztására.

Az egyik jellemző hivatkozási alapja a feladatokat elhárítóknak az, hogy a társadalmi és szociális problémák jelentős része az érintettek önhibájából ered, ezért maguknak kell gondoskodni az általuk előidézett problémák megszüntetéséről.

A másik indoka az elutasításának az, hogy a problémák súlya és jellege állami beavatkozást, jelentős anyagi forrásokat, speciális szakértelmet igényel, melyekkel nem rendelkeznek az egyházak.

Az elutasítás lehetséges elvi okává válhat az a meggyőződés is, hogy az egyházközségek belső hitéletének ügyei olyan mértékű figyelmet, erőösszpontosítást igényelnek, hogy azok mellett nem marad energia a karitatív tevékenységre. Ez a megközelítés nem utasítja el, csak a jövőbe napolja a települési ügyekkel történő egyházi foglalkozást.

Roszbabb esetben az egyházközségen belül a hangsúlyt a kifelé irányuló karitatív tevékenységre helyezőket azzal vádolják, hogy a valódi egyházi, vallási kötelezettségeik teljesítése helyett teszik azt, amit tesznek.

Az elutasítás magyarázatainak sokféleségéhez hasonlóan a támogatók hivatkozási alapjai is többfélék lehetnek.

Kutatásunk koncepciójának kidolgozása során elengedhetetlennek tartjuk, hogy világossá tegyük saját felfogásunkat ezekben a kérdésekben. Részletesen ismertetjük ezért azt a koncepciót, melynek alapján egyértelművé válhat, hogy miért fogalmazzuk meg azt a kutatási hipotézist, mely szerint **„Az egyházközségek alkalmasak olyan új stratégiák, beavatkozási módok, illetve szolgáltatások kialakítására, melyekkel részt vállalhatnak környezetük társadalmi, szociális, emberi problémáinak megoldásában.”**

A kérdőíves kutatás eredményeinek szöveges elemzése

Idősek

Megkérdeztük a kutatásunkba bevontaktól, hogy tapasztalataik szerint az idős embereknek milyen jellemzőik, sajátosságaik vannak.

16 állítást soroltunk fel a kérdőívben, melyekről eldönthették a válaszolók, hogy az állításban foglaltak jellemzőek, nem jellemzőek, vagy „előfordulnak”.

A kutatás céljához igazodóan igyekeztünk megtudni, hogy milyen segítségre szorulnak az idősek, illetve milyen segítség nyújtására képesek. Továbbá teszteltük azt is, hogy az idősekre vonatkozóan általánosan elterjedt sztereotípiák vajon mennyire esnek egybe az általunk megkérdezettek tapasztalataival.

Érdekes és feltétlenül figyelemre érdemes rangsor alakult ki arra vonatkozóan, hogy az általunk megfogalmazott állításokat mennyire tartják jellemzőnek.

A kutatási mintánkban szereplő lakosok az idősekre jellemzőnek legnagyobb arányban azt találták, hogy „Szeretnének hasznosak lenni, szeretnének segíteni”. Ezt a megkérdezettek 80,3 %-a jellemzőnek tartja, 19,7 % tapasztalatai szerint előfordul ez. Egyetlen olyan válasz sem akadt, mely szerint ez „nem jellemző”.

A második legjellemzőbbnek talált állítás az, hogy „Szeretnék érezni, hogy szükség van rájuk”. A megkérdezettek több mint $\frac{3}{4}$ -e, pontosan 77,4 %-a tartja ezt jellemzőnek. 13,8 % azoknak az aránya, akik szerint ez nem jellemző.

Visszaigazolódik hát az az elméleti tétel, mely szerint az emberek két alapvető szükségletének egyike a mások általi elfogadás, elismerés, saját fontosságuknak, hasznosságuknak a tudata.

Ez egyúttal azt is jelzi, hogy a vizsgált településeken jelentős erőforrásként áll rendelkezésre az idős emberek segítőkészsége.

Az is kiderül, hogy a segítőkészség, a hasznosságra, és annak elismerésére vonatkozó vágy a gyakorlatban cselekvéshez is vezet.

Az idősekre jellemző állítások rangsorában harmadik helyre az került, hogy „Tevékenységgükkel segítik a családot”. A megkérdezettek 70,5 %-a szerint jellemző ez, 24,5 %-uk szerint előfordul.

De nemcsak a saját családjuknak segítenek tevékenységükkel az idős emberek, hanem a szélesebb közösségben is lehet számítani rájuk.

A megkérdezettek tapasztalataik alapján úgy találják, hogy az idősekre jellemző, hogy „A közösségben lehet számítani rájuk”. A megkérdezetteknek közel $\frac{2}{3}$ -a, 63,7 %-a tartja ezt jellemzőnek, még a harmadik $\frac{1}{3}$ (32,3 %) tapasztalatai szerint előfordul ez.

A megkérdezettek több mint fele azt is jellemzőnek tartja, hogy az idős emberek anyagilag támogatják gyermekeiket, unokáikat. Arányuk 57,8 %. Nem tartja jellemzőnek 35,3 %.

Érdekes erre azért is felfigyelnünk, mert az általánosan elterjedt sztereotípiák szerint az idősek szorulnak anyagi támogatásra családjuk részéről, addig a helyiek tapasztalatai szerint az idősek azok, akik a tevékenységükkel való segítség mellett még anyagilag is támogatják családtagjaikat.

A rangsor következő helyén két olyan állítás áll, melyeket a megkérdezetteknek a fele tart jellemzőnek.

Az egyik állítás szerint az időseknek „rosszabb az egészségi állapotuk”. 50 % szerint ez jellemző, 42,2 % szerint előfordul, 7,8 % szerint nem jellemző. Örömteli látni, hogy a tapasztalatok szerint az életkor növekedésével nem jár feltétlenül együtt az egészség megromlása.

A megkérdezettek fele találja jellemzőnek az idős emberekre azt is, hogy „Nehezen élnek meg a jövedelmükből”. 27,4 % szerint előfordul ilyen. 22,6 % szerint nem jellemző ez.

A kérdőívben megfogalmazott állítások közül 7 volt az, melyet a megkérdezetteknek legalább a fele jellemzőnek tart az idősekre.

A következőkben elemzésre kerülő válaszok megoszlása olyan, hogy jellemzőnek csak a megkérdezettek kevesebb, mint fele találja.

Csaknem a megkérdezettek fele – 46 %-a – tartja jellemzőnek, hogy „Bántja őket, hogy mások segítségére szorulanak”. A válaszok 31,4 %-a szerint ez előfordul. 19,7 % találja úgy, hogy nem jellemző. Kutatásunk eredményei alapján a vizsgált településekre vonatkozóan kirajzolódik egy olyan markáns kép az idősekről, mely szerint jellemző rájuk, hogy segíteni akarnak, továbbá ezt megteszik mind családjaik, mind közösségeik vonatkozásában. Láttuk azt is, hogy családjukat tevékenységgel és anyagiakkal egyaránt támogatják. Továbbá annak ellenére, hogy sokan nehezen élnek az idősök közül, mégis nehezen fogadnak el másoktól segítséget. Bántja őket, hogy mások segítségére szorulanak”.

A megkérdezettek 1/3-ánál többen, 37,2 % vélekedett úgy, hogy az idősök „Érzékenyebbek, könnyebben megbántódnak.” A megkérdezettek több mint fele: 55,8 %-a szerint előfordul, és csak 4,1 % szerint nem jellemző ez.

A megkérdezettek közül minden negyediknél többen vannak – 27,4 % - azok, akik szerint az idősök „Erősebbek, többet kibírnak, mint a fiatalok”. Sokkal többen szerint előfordul az ilyen, arányuk 43,2 %. 26,5 % szerint ez nem jellemző.

21,6 % azoknak az aránya, akik szerint jellemző az idős emberekre, hogy „Kevés emberrel vannak kapcsolatban”. 47 % szerint előfordul. 28,5 % nem tartja ezt jellemzőnek.

Ezzel szorosan összefügg a következő állítás, mely szerint „Magányosnak érzik magukat”. 20,6 % szerint ez jellemző, 63,7 % szerint előfordul. 12,8 % azoknak az aránya, akik szerint nem jellemző a magányosság érzése az idősök körében.

A megkérdezettek ötöde 20,5 % - a szerint jellemző, hogy „Feledékenyek, nehezen jegyeznek meg dolgokat”. 67,6 % szerint előfordul ez. 11,9 % szerint ez nem jellemző.

Korábban láttuk, hogy a megkérdezettek fele szerint az idősök nehezen élnek meg jövedelmükből, ám ennek ellenére 57,8 % úgy tapasztalja, hogy az idősekre jellemző, hogy anyagilag ők támogatják gyermekeiket, unokáikat.

Azt az állítást, hogy „anyagilag támogatni kell őket”, mindössze a megkérdezettek 16,7 % tartja jellemzőnek, 44,1 % szerint előfordul, 35,3 % szerint nem jellemző.

Szerepelt kérdőívünkben két olyan állítás, melyeket 10 %-nál kevesebben találnak jellemzőnek az idősekre.

Azt, hogy „Szeretnek parancsolgatni”, az általunk megkérdezettek 8,8 %-a tartja jellemzőnek. Ám a megkérdezettek 2/3-a, 66,6 %-a szerint előfordul ez. Minden ötödik válasz (19,6 %) szerint nem jellemző.

Az idősekre legkevésbé jellemzőnek azt az állítást minősítették a kutatási mintánkba bekerültek, mely szerint „Elvárják, hogy mások gondoskodjanak róluk”. Ezt csupán 5,9 % tartja jellemzőnek. 47,1 % azoknak az aránya, akik szerint ez előfordul. A megkérdezetteknek csaknem fele, 43,1 %-a tartja úgy, hogy nem jellemző ez az idős emberekre.

Az idősekről kirajzolódó kép szerint ők inkább másokat segítő, másoknak segíteni akaró, megbecsülésre vágyó emberek, akik annak örülnek, ha nem szorulnak mások segítségére, támogatására.

Ezek után különösen izgalmas választ kapnunk arra a kérdésre, hogy akkor mi az, amitől rosszul érzik magukat az idősek, ha egyáltalán rosszul érzik magukat.

Ezt a kérdést is zártkérdésként fogalmaztuk meg kérdőívünkben, vagyis felsoroltuk azokat a válaszlehetőségeket, melyek közül választhattak a megkérdezettek.

Az előző kérdésekre adott válaszokkal teljes összhangban azt láthatjuk, hogy a legtöbben azt tartják a jellemzőnek, hogy „Sokat vannak egyedül”. 46,1 % azoknak az aránya, akik szerint ez jellemző, és 38,2 % szerint előfordul ez. 10,8 % találja úgy, hogy ez nem jellemző.

Szorosan összefügg ezzel a második leggyakoribb válasz, mely szerint azért érzik rosszul magukat az idősek, mert „Nem látogatják a gyermekei, unokái”. Ezt 27,5 % tartja jellemzőnek, 38,3 % szerint előfordul, és 32,3 % szerint nem jellemző.

A gyakorisági sorrendben 3. helyezett 26,5 %-os aránnyal az a két állítás lett, melyek szerint a rossz közérzet oka, hogy „Csak ritkán látogatják gyermekei, unokái”, illetve, hogy „Szeretne dolgozni, segíteni, de nem tud”.

A ritka látogatás előfordul a megkérdezettek 46,1 %-a szerint. Nem jellemző 25,4 % szerint.

Az, hogy szeretnének dolgozni, segíteni, de nem tudnak: 57,8 % szerint előfordul, 11,9 % szerint nem jellemző.

A további állításokban megfogalmazottakat a megkérdezettek ¼-énél kevesebben találták jellemzőnek. Pedig felsoroltunk olyan állításokat, melyek a sztereotípiák szintjén nagyon is jellemzőek az idős emberekre, melyek állítólag okai annak, hogy ők rosszul érzik magukat.

Ilyen állítás például az, mely szerint sok idős ember „Nem jut főtt ételhez”. Szerencsére a vizsgálatunkba bevont településeken ezt mindössze a megkérdezettek 2,9 %-a találja jellemzőnek. Az egyharmadot sem éri el azoknak az aránya, akik szerint előfordul ilyen (31,4 %). Közel 2/3 szerint ez nem jellemző (63,8 %).

Feltehetően nagyon ritka az is a vizsgált településeken, hogy az időseknek „Nem elég komfortos, kényelmes a lakása”. A megkérdezettek 55,9 %-a szerint ez nem jellemző. 35,3 % szerint előfordul. Jellemzőnek mindössze 5,9 % találja.

A kérdésekre adott válaszok alapján a fűtés sem okoz általános problémát az idősek körében. A megkérdezettek 6,8 %-a az idősekre jellemzőnek azt az állítást, mely szerint „Nem elég meleg a lakása”. 33,4 % szerint előfordul. 56,9 % szerint nem jellemző.

A korábbiakban láttuk, hogy sok idős ember számára az okoz gondot, hogy sokat van egyedül, magányosnak érzi magát.

Ám olyanok is akadnak, legalábbis a megkérdezettek tapasztalatai szerint, akik éppen a "Másokkal összezártságtól" érzik rosszul magukat. Nyilván ez előfordulhat az intézményekben élőknel, de akár a családtagokkal, vagy azok egy bizonyos részével való folyamatos együttlét, összezártság is kellemetlenné válhat. 8,9 % azoknak az aránya, akik szerint ez jellemző probléma. 34,3 % szerint előfordul. 50,9 % szerint ez nem jellemző.

Érdeemes felfigyelnünk ennek kapcsán is arra, hogy mennyire fontos feltétele a hatékony segítségnek az, hogy pontosan ismerjük a segíteni szándékozottak társadalmi, szociális helyzetét, az ő konkrét szükségleteiket, igényeiket. Amíg a magányosok társaságra vágnak, addig a másokkal való összezártságtól szenvedőknek a társas programok szervezése, és az azokra történő invitálás nem kellemes, hanem kifejezetten kellemetlen beavatkozás az életükbe.

Az előzőekben már szerepelt egy olyan válaszlehetőség, mely az idősek által végzett munkára, az általuk nyújtott segítségre vonatkozott. Konkrétan azt kérdeztük meg, hogy rosszul érezheti-e az idős ember amiatt, hogy „Szeretne dolgozni, segíteni, de nem tud”. Ezt a megkérdezettek negyede (26,5 %-a) találta jellemzőnek.

Megkérdeztük azt is, hogy mennyire jellemző, hogy az idősek munkálkodásának, az általuk történő segítségnek nem az az akadálya, hogy ők nem tudnak, nem képesek már rá, hanem az a helyzet, hogy nem igénylik a munkájukat, azt, hogy segítsenek. 8,8 % szerint ez jellemző. A megkérdezettek több mint fele: 55,8 %-a szerint előfordul ilyen. 32,5 % azoknak az aránya, akik szerint ez nem jellemző.

9,8 % azoknak az aránya, akik szerint jellemző az, hogy azért érzik rosszul magukat az idősek, mert úgy érzik „Nincs már rá szükség”. 42,2 % szerint előfordul. 40,2 % szerint ez nem jellemző.

Jellemző félelme az időseknek: „Fél, hogyha elesik, rosszul lesz, nem veszik észre”. Minden ötödik megkérdezett szerint jellemző ez az idősekre, arányuk 20,5 %. A válaszok 55 % szerint előfordul. Negyedük (24,5 %) szerint ez nem jellemző.

Feltételezésünk szerint az idős emberek mérleget készítenek életükről. Ennek kapcsán tudatosan bennük, hogy mit tettek rosszul, illetve mit mulasztottak el.

Kérdőívünk két válaszlehetőséget tartalmazott erre vonatkozóan. Az egyik szerint rosszul érzik magukat az idősek, mert „Sok mindent megbánt, amit rosszul tett”. Ez 18,6 % szerint jellemző. 73,6 % szerint előfordul. Csupán 4,9 % szerint nem jellemző.

A másik vonatkozó válasz így szól: „Bántja, hogy mennyi mindent elmulasztott”. A vizsgált településeken élő és mintánkba bekerült személyek 22 %-a szerint ez jellemző. 42 % szerint előfordul. 34 % szerint viszont nem jellemző.

Kérdéseket tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy vajon „A fogyatékkal élőknek milyen segítségre van szükségük?” Ehhez kapcsolódóan tudakoltuk azt is, hogy biztosított-e településükön a szóbanforgó segítségi mód. Továbbá azt is megkérdeztük, hogy személyesen segítene-e a szükségesnek talált segítség megadásában.

A felsorolt segítségi módok és az azokra adott válaszok az alábbiak szerint alakultak:

1, Egészségügyi rehabilitáció:

Szükséges a megkérdezettek 62,8 %-a szerint. Biztosítottak találja 46 %. Segítene ebben 10,8 %.

2, Önálló életvitel kialakítása:

Szükséges 72,5 % szerint. Biztosítottak tudja: 55,9 %. Segítene. 14,7 %.

3, Akadálymentesítés:

Szükséges a válaszok 58 %-a szerint. Biztosított: 65,7 % szerint. Segítene: 4,7 %

4, Megfelelő anyagi körülmények:

Szükségesnek tartja: 91,2 %. Biztosított: 36,3 % szerint. Segítene: 7,8 %.

5, Segédeszközök biztosítása:

Szükséges: 95,1 % álláspontja szerint. Biztosított: 75,5 %. Segítene: 3,9 %.

6, Bekapcsolódás a közösségi életbe:

Szükséges 80,4 % véleménye szerint. Biztosított ez 36,3 % szerint. Segítene ebben 28,4 %.

7, Lehetőség az oktatásra, képzésre:

87,3 % szerint szükséges. 26,5 % szerint biztosított. Segítene 25,5 %.

8, Munkalehetőség:

Szükséges 61,8 % szerint. Biztosítottak tudja 7,8 %. Segítene ebben 4,7 %.

9, Támogató szakmai szolgáltatás, gondozás, fejlesztés:

Szükséges 54,9 % szerint. Biztosított: 65,6 % tapasztalatai szerint. Segítene ebben 46,1 %.

10, Családjaik segítése:

Szükségesnek véli 52 %. Biztosítottak tudja 16,6 %. Segítene benne 52,9 %.

11, Intézményben elhelyezés:

Szükséges 35,3 % szerint. Biztosított 90,2 % szerint. Segítene: 14,7 %.

12, Lelki gondozás, lelki támogatás:

Szükségesnek találja 32,4 %. Biztosított ez 77,5 % szerint. Segítene ebben 42,2 %.

Láthatjuk ezekből az adatokból, hogy a fogyatékkal élők segítéséhez a legtöbben azt tartják szükségesnek, hogy a segédeszközök biztosítottak legyenek. A megkérdezettek 95,1 %-a ezt a választ adta.

Hasonlóan magas arányban tartják szükségesnek a megfelelő anyagi körülményeket. Arányuk 91,2 %.

A harmadik legszükségesebb feltételnek tartják a kutatásunkba bevont személyek a lehetőséget az oktatásra, képzésre. 87,3 % véli így.

A megkérdezettek 80,4 %-a szerint szükséges a fogyatékkal élő segítéséhez a közösségi életbe történő bekapcsolódást.

Elgondolkodtató, hogy a felsorolt segítségi módok közül a legkevesebben találták szükségesnek a lelki gondozást, a lelki támogatást. Arányuk 32,4 %.

Egészen más a sorrend arra vonatkozóan, hogy mi az, amiben segíteni tudnának. Egyetlen olyan szükséges segítségi mód akadt, melyre a megkérdezettek több, mint fele úgy válaszolt, hogy ő is tudna segíteni abban.

A fogyatékkal élők családjaiknak segítésében tudna segíteni a megkérdezettek 52,9 %-a.

A vizsgált településeken élők segítségnyújtási képességéről és készségéről pontosabb képet kapunk kérdőívünk azon kérdéssorozatából, mellyel mind az idősek, mind a fogyatékkal élők vonatkozásában azt tudakoltuk, hogy a megkérdezett hogyan tudna segíteni.

Ugyanazokat a válaszlehetőségeket tüntettük föl mindkét csoportra vonatkozóan. A válaszok megoszlása azonban jelentősen eltér a két, feltehetően segítségre szoruló csoport vonatkozásában.

Az idősek esetében a legtöbben közös tevékenységgel segítenének. Arányuk 72,5 %.

Hasonlóan magas azoknak az aránya, akik közös beszélgetéssel segítenének. Ezen válaszok aránya: 70,6 %.

A megkérdezettek több mint kétharmada, pontosan 67,6 %-a segítené étellel, tüzellővel az időseket. Munkájával segítene 65,6 %

Szabadidős programok szervezését is a megkérdezettek nagyobb része, 57,8 %-a segítene.

A legkevesebben pénzübeli támogatás nyújtására vállalkoznának, arányuk mindössze 8,8 %.

A fogyatékkal élöket a kutatásunk során megkérdezettek közel kétharmada, 65,6 %-a, közös beszélgetéssel tudná segíteni.

Étellel, tüzellővel segítene 63,7 %.

Szabadidős programot szervezne 61,8 %.

Közös tevékenységet vállalna 44,1 %.

Munkával segítenék a fogyatékkal élöket 27,4 %-os arányban.

Legkevesebben itt is azok vannak, akik pénzübeli támogatást adnának, arányuk 11,7 %, valamivel magasabb, mint az időseknek ilyen segítséget nyújtani tudó 8,8 %.

A kérdésekre adott válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a vizsgált településeken magas arányú a lakosság segítőkészsége. Változatos módokon vállalnának, és bizonyára a gyakorlatban jelenleg is vállalnak segítséget.

Egy társadalom hatékony működésének nélkülözhetetlen feltétele a társadalmi kohézió, az integráció, vagyis a társadalom különböző csoportjainak, tagjainak az összetartozása.

A kutatásunk által érintett települések helyi társadalmainak integráltságáról, a kohézióról is értékes információkat szereztünk.

A célcsoportjaink olyan társadalmi, szociális helyzetű emberekből állnak, akik a társadalmi integráció, a települési kohézió szempontjából könnyen kerülhetnek peremhelyzetbe, vagy legalábbis fenyegeti őket ez a veszély.

Eredményeink alapján örömmel állapíthatjuk meg, hogy a vizsgált településeken az összetartozás, a társadalmi kohézió erős. A rászorulókat iránt szolidárisak, ismerik helyzetüket és készek segítségükre.

A lehetséges jövő

Ahogy arról már korábban szó esett: a társadalomkutatásnak, így kiváltképpen a szociológiai kutatásnak nemcsak az a célja, hogy feltárja és megmutassa a jelen tényeit. A társadalmi önismeret növelése

mellett fontos feladat és lehetőség, hogy a szociológiai kutatás tükrö megmutatja a jelenben rejlő lehetséges jövőket is.

Ennek azért van nagy jelentősége, mert a mindennapi élet során többnyire úgy cselekszünk, mintha csak azt tehetnénk, amit teszünk. A begyakorolt rutin, a habitusunkká vált múltbeli sikeres megoldások rögzülnek bennünk és szinte automatikusan határozzák meg cselekvéseinket.

Luhmann cselekvéseméletének kategóriáit használva: cselekvéseink többsége magától értetődő cselekvés. Amit teszünk, azt úgy tesszük, mintha az természetes, magától értetődő lenne, mintha az lenne az egyedül „normális” cselekvés.

Szerencsés esetben cselekvéseinknek egyre kisebb része alapul kényszeren. A kényszeren alapuló cselekvés esetén külső erők valós vagy vélt hatására cselekszünk. Olykor nincs, nem szükséges külső kényszerítő erő, a belénk épített, bennünk rögzült félelem hatására is cselekedhetünk abban a tudatban, hogy külső erők határozzák meg cselekvésünket.

Luhmann elmélete szerint a harmadik lehetséges cselekvési típus a bizalmon alapuló cselekvés. Minél demokratikusabb egy társadalom, minél magasabb az emberek között a bizalom szintje, annál gyakoribb, annál nagyobb arányú a bizalmon alapuló cselekvés. Bizalmon alapuló cselekvésnek azt a cselekvést nevezzük, amikor a cselekvőben tudatosul, hogy különböző lehetőségek közül választhat, és a lehetséges alternatívák közül azt választja és valósítja meg, ami számára a legkedvezőbbnek tűnik, aminek helyességében bízik.

Amikor azt állítjuk, hogy a bizalmon alapuló cselekvés mindennapi magvalósulásának aránya szorosan összefügg a demokrácia szintjével, akkor nagyon fontos tudnunk, hogy a „demokrácia” kifejezés nemcsak egy politikai berendezkedés megnevezésére szolgál.

A demokrácia ettől jóval szélesebb jelentéstartományt ölel fel. Beletartozik a társadalmi demokrácia, a mindennapi élet demokratizmusa, az emberi érintkezési viszonyok egy meghatározott módja.

A bizalmon alapuló cselekvéseket széles körben elterjedté tevő demokrácia alapfeltétele, kerete a politikai demokrácia megvalósulása.

Sajnálatos módon a 20. században a világ számos területén, így Magyarországon és a környező országokban is olyan politikai berendezkedések valósultak meg, melyek távol álltak a demokráciától. Ezeket a rendszereket azért nevezzük totalitárius rendszereknek, mert a hagyományos diktatúrákat messze felülmúló, totális uralmat gyakoroltak a bennük élőkkel szemben. A totalitárius rendszerek két fő megjelenési formája a 20. században a nemzeti szocializmus és az államszocializmus volt. Magyarországon mindkét rendszer megvalósult, az egyik rövidebb, a másik hosszabb ideig. Ezek a rendszerek a kényszeren alapuló cselekvést tették általánossá. Az emberek felett gyakorolt totális uralom éppen abban jelentkezett, hogy nemcsak a politikai magatartást, hanem az élet minden területét, így a magánéletet is meghatározták, uralták.

A politikai hatalom birtoklóit által gyakorolt külső kényszerek határozták meg az emberek munkahely választását, lakóhelyét, a környezetükben élőkhez, sőt, a családtagjaikhoz fűződő kapcsolatait is.

Gondoljunk a mezőgazdaság „szocialista átszervezésének” nevezett, politikailag vezérelt kényszer kolhozosításra, az ezzel párhuzamosan zajló, a voluntarista állampárti vezetés által megvalósított iparosításra, mely azon jelszó jegyében zajlott, hogy „Váljon Magyarország a vas és acél országává”, meg a „virágzó gyapotföldek hazájává”. Az iparosítással párhuzamosan zajlott a falusi lakosság városokba terelése, a vidéki életformának a lakótelepi léttel való felváltatása. Mindez nemcsak a falvakban élők évszázados tradíciókkal rendelkező közösségeit zúzta szét, nemcsak a szomszédsági, vallási, kulturális, szabadidős közösségeiből szakította ki az ipari munkássá és betonzsungelek lakóivá kényszerített embereket, hanem családi viszonyaikat is radikálisan megváltoztatta. Tömegek váltak ingázókká, munkásszállókon őgyelgő, senkihez nem tartozó, jó esetben hetente, kéthetente családjukhoz látogató proletárokká. Mások házastársukkal és gyermekeikkel költöztek a városba, általánossá téve a nukleáris kiscsaládot, szemben az addig Magyarországon uralkodó többgenerációs nagycsaláddal. A nukleáris család a szülőkből és kiskorú gyermekeiből áll. Így váltak a gyermekek nagyszülők hiányában „kulcsos gyerekekké”, s a faluban maradt idős generáció az idő múlásával egyre elárvultabban tengette életét. Előregedő falvak, zsúfolt nagyvárosi lakótelepek. Az elidegenedés, a magány, az otthontalanság szindrómái, bármerre nézünk.

Ha a társadalom többsége nem érzi jól magát, ha az ő életformájuk nem maguk által választott, hanem rájuk kényszerített élet, akkor aligha várható tőlük együttérzés, segítőkészség a tőlük eltérően, vagy éppen nehezebben élők iránt. Többség és kisebbség viszonyát beárnyékolja a saját sorssal való elégedetlenség, az örökös gyanú, hogy a tőlünk eltérő csoporthoz tartozók az okai saját rossz helyzetünknek. Ilyen helyzetben a többséghez tartozók könnyen úgy vélik, hogy a kisebbséghez tartozók rajtuk élőködnek. A kisebbséghez tartozók könnyen úgy vélik, hogy a többséghez tartozók diszkriminálják őket.

Magányosság, félelem, bizalmatlanság. Ezek váltak a totalitárius rendszerekben az emberek életét jellemző fő sajátosságokká.

A magányos ember mindig mindenben a legrosszabbra számít. Úgy érzi, hogy bármikor, bárki által helyettesíthető, pótolható. Senkinek nem igazán fontos, senkinek nincs igazán éppen rá szüksége. Semmiben és senkiben nem bízik, még önmagában sem. Úgy véli: nincs saját helye a világban.

A saját egyéni jövőjéhez és közössége jövőjéhez is pesszimistán viszonyul. A világhoz, a többi emberhez való viszonyulásának a jellemzőjévé a kínálkozó jó lehetőségek elhárítása válik, arra hivatkozva, hogy „minek? úgyse sikerül”.

Éppen ezek a sajátosságok, amik a totalitárius rendszerének lényegét képezik.

Ennek nyomait őrzi máig a magyar társadalom, és a hozzánk hasonlóan mindkét totalitárius rendszer uralmát elszenvedő környező országok.

Ebben a helyzetben kutatásunknak különösen fontos feladata, hogy eredményeivel ne csak a jelenlegi helyzetet mutassa meg, hanem azt is, hogy milyen lehetséges jövők állnak nyitva a vizsgált települések helyi társadalmi előtt, melyek közül ma már, és ma még a kedvező alternatívát is választhatják, és meg is valósíthatják.

Szembesíthet a szociológia, így a mi kutatásunk is, azzal, hogy életünket nem határozzák meg teljes mértékben a külső kényszerek. Mindig van más lehetőség is, mint amit úgy teszünk, mintha csak azt tehetnénk, mintha az lenne az egyedül „természetes”, „magától értetődő”, „normális” hogy azt tesszük, amit éppen teszünk. Cselekvéseink nemcsak magától értetődő cselekvések vagy kényszeren alapulóak lehetnek, hanem tudatosulhatnak valós választási lehetőségeink, melyek közül a bizalom alapján választhatunk.

A szociológiai kutatás által biztosított társadalmi önismeret arra figyelmeztet, hogy a mi felelősségünk megismerni választási lehetőségeinket, továbbá arra biztat, hogy ezek ismeretében közösen válasszuk ki a legjobbnak tűnő jövőt, az ahhoz vezető utat, és induljunk el azon, valósítsuk meg azt a lehetőséget, amelyben a legjobban bízunk.

A totalitárius rendszerek utóhatásának markából kiszakadó, a demokráciát mindennapi létében megélő ember elhiszi, tudja, bízik benne, hogy megvalósíthatjuk a lehető legjobb életünket. Aki ebben bízik, az igényli, hogy időben megismerje a jelenben rejlő reális lehetőségeket, hiszen ennek a tudásnak a birtokában készülhet fel a felelős döntésre.

A jelenben rejlő negatív és pozitív jövők

Kutatásunk eredményei alapján kirajzolódik, hogy az idősökhöz, és a fogyatékkal élőkhez való viszonyulásunk vonatkozásában legalább kétféle jövő lebeg jelenünk horizontján.

Az egyik lehetséges jövő a negatív tendenciák folytatódása, illetve erősödése.

Negatív jövőkép

Ha a társadalom atomizálódása, az elmagányosodás marad a jellemző, akkor ez az idősök vonatkozásában azzal a következménnyel jár, hogy a teljes izoláltság, vagy az intézményes állami gondoskodás közül választhatnak. Ha a családi kötelékek tovább lazulnak, ha a házasságkötések, sőt a tartós párok aránya csökken, ha egyre kevesebb gyermek születik, ha egyre többen választják önként vagy kényszerűségből a szingliséget, akkor az idősök helyzete nemcsak anyagilag válik egyre bizonytalanabbá, hanem kapcsolataik hiánya mentális és fizikai egészségüket romboló mértékűvé válik.

A fogyatékkal élő emberek helyzetét is tovább nehezítené a magányosság fennmaradása, terjedése. A magányos tömeg tagjai között nincsenek érdemi emberi kapcsolatok. Nem figyelnek egymásra, észre sem veszik, ha a másik segítségre szorul. Vagy ha észreveszik, akkor is elhárítják, mondván nem az ő dolguk. Az az ember, aki nem hisz saját fontosságában, az igyekszik kibújni a felelősség alól. A magányos emberek világa érzelemmentes, rideg világ. A teljesen egészségesek, a teljesen épek számára is nagy lelki teher elviselni a közönyt, a másokkal nem törődést. Ha valaki fogyatékkal él, az különösen érzékeny, neki még nagyobb szüksége van az odafigyelésre, a támogatásra. Számára nemcsak lelkileg nyomasztó egy ilyen környezet, hanem esetenként a mindennapi életben való boldogulását is súlyosan veszélyezteti. A lélektelen közegben könnyen előtérbe kerülhet az a megoldás - a fogyatékkal élőkre vonatkozóan éppen úgy, ahogy az idősökre vonatkozóan -, hogy az állami intézményekben való elhelyezés legyen a róluk történő gondoskodás általános módja.

További gond, hogy az elmagányosodó, érzelmileg kiüresedő társadalmakban sem a fiataloknak, sem az időseknek, sem az épeknek, sem a fogyatékkal élőknek nincs kivel megosztaniuk valódi gondjaikat. Nincs összetartozás, nincs egymásra gyakorolt hatás, befolyás. A közösségek megszűnésének, a horizontális jellegű emberi kapcsolatok gyengévé válásának következtében nincs kivel megbeszélni az igazán fontos dolgokat. Bizalmatlanok, attól tartanak, hogy a többiek visszaélnének azzal, ha megosztanák velük gondjaikat, feltárnák fájdalmaikat. Ezért a valódi bajok kimondása, a mélyrétegek feltárása helyett marad a felszín.

Könnyebbnek tűnik, kifejezetten divatos a betegségek fizikai tüneteiről, a szedett gyógyszerekről, az alkalmazott gyógymódokról társalogni, mint a betegségek lelki okairól, meg arról, hogy lelkünk fájdalmait emberi kapcsolatainknak milyen sérülései, vagy éppen hiányai okozzák.

Az általánossá vált panasz kultúra egyik kiváltója bizonyos az, hogy a magányos embereknek nincs olyan viszonyítási csoportjuk, mely segítené őket helyzetük, állapotuk reális értékelésében.

Ha mindenki panaszkodik, akkor a nehezebb helyzetben lévők, így az idősek, vagy a fogyatékkal élők joggal vélik úgy, hogy nekik aztán igazán annyira rossz a helyzetük, hogy minden okuk megvan a panaszra, illetve ami ettől sokkal rosszabb: a tényleges elkeseredésre, az önsajnálatra.

Saját helyzetünk reális értékeléséhez nélkülözhetetlen, hogy megfelelő viszonyítási csoporttal rendelkezünk.

A viszonyítási csoportoknak két típusát különböztetjük meg, és mindkettő fontos szerepet játszik a pozitív identitás kialakításában. Hiányuk értelemszerűen identitás zavarokhoz vezethet.

Összehasonlítási viszonyítási csoport az a csoport, melynek helyzetével összehasonlítjuk, azzal mérjük saját helyzetünket. Jó esetben általunk ismert személyekből álló csoportot választunk összehasonlítási csoportul. Ilyenkor konkrét ismereteink vannak a csoport tagjairól, életükről, magatartásukról és annak következményeiről.

Mai világunkban tipikussá vált, hogy az emberek a tőlük jobb helyzetben lévő emberek csoportjaihoz hasonlítják magukat. Így az összehasonlítás eredménye önmagukra nézve mindig negatív. Rontja a helyzetet, hogy gyakran nem objektív tényeken alapul a helyzetértékelés, hanem szubjektív megítélésen. Közismert „a szomszéd fűje mindig zöldebb” effektus, vagy az a „tapasztalati tény”, hogy autóbuszra várva mindig az ellenkező irányba megy előbb a busz, s így „mindig” az arra várók járnak jobban. Közismert szokás az is, hogy bizonyos családokat, közösségeket kikiáltunk „Bezzegék” – nek, akiknek - velünk ellentétben - mindig, minden sikerül.

Ennél is nagyobb gond az, hogy a közvetlen személyes kapcsolatok elsorvadásának világában az emberek egyre nagyobb része a virtuális világból választ viszonyítási csoportot, vagyis olyan embereket, akikhez méri magát, akikkel összehasonlítja saját helyzetét. A média által sugallt kép a celebek életéről, avagy a szappanoperák szereplőinek valóságos személyként történő feltüntetése, napi gyakoriságú bemutatása és ezáltal mintegy beköltöztetése saját otthonunkba, sokaknál – főként a valós kapcsolatokban szűkölködőknél – azzal a következménnyel járhat, hogy őket tekintik mércének, hozzájuk mérik saját életüket és hozzájuk képest értékelik – többnyire mélyen alul – a saját helyzetüket.

A súlyos személyiségi zavarok, a téves önértékelések, a negatív identitástudat, és az örökös önsajnálát, és panaszkodás háttérében ilyen szociálpszichológiai folyamatok rejlenek.

A normatív viszonyítási csoport az a csoport, melynek értékeit, normáit önmagunkra nézve elfogadjuk. Az emberi életet normák, értékek vezérik. Ennek szükségessége abból fakad, hogy a történelem során az emberiség által elért fejlődés eredményei nem az egyes emberek szervezetében, nem biológiailag rögzültek, és így nem genetikailag örökítődnek át. Ahhoz, hogy ne kelljen minden egyes generációnak előlről kezdenie a fejlődést, fontos, hogy az újonnan születettek megismerjék, átvegyék a már elért és a külső világban objektiválódott fejlődési eredményeket. Ilyen objektiválódott és elsajátításra váró produktumok a munka által alkotott tárgyak, az emberi nyelvek, valamint azok a szabályok, értékek és normák, melyek az emberi viselkedésre vonatkoznak.

Például az emberi fejlődés során elért tudást, technikai fejlettséget rögzítik az autók, melyek az emberi munka által alkotódtak. Az autó rendeltetészerű használatához szükség van legalább egy emberi nyelv ismeretére, hogy rögzíteni lehessen, majd el lehessen olvasni, meg lehessen hallgatni az autó műszaki leírását, használati utasítását. Továbbá nélkülözhetetlen az autóval történő közlekedésre vonatkozó szabályoknak, azaz a KRESZ előírásainak, normáinak az ismerete, betartása is.

A világ értelmezésére és az emberi viselkedésre vonatkozó szabályokat, sémákat, mintákat a kultúra rögzíti, adja tovább. Parsons rendszerelméletében a négy alapvető társadalmi alrendszer egyike a kultúra, melynek funkciója az élet már kialakult rendjének, mintázatának a fenntartása. A kultúra középpontjában meghatározó médiumokként az értékek és normák állnak.

A tradicionális társadalmakban, amíg a különböző kultúrák között nem volt érintkezés, sőt tudni sem tudtak egymásról, az egyének szinte automatikusan sajátították el közösségük kultúráját, s abból a világértelmezési sémákat és életrecepteket, életmintákat.

A modern kor mindezt megváltoztatta. Mára mindennapossá vált a különböző kultúrák, értékrendek találkozása, egymás mellett, sőt együtt élése. Mindennapi élménnyé vált az egyének számára, hogy nemcsak úgy lehet élni, ahogy ő él, ahogy az ő kultúrája értékei szerint helyes élni, sőt annak szabályai szerint egyenesen kötelező. A szomszédunkban élő, munkatársként velünk dolgozó, a boltban előttünk vásárló, vagy épp a családukba bekerült emberek egy része teljesen más életvilágban él, mint mi. Másként értelmezi a világ rendjét. Cselekedeteit a saját fejében élő rendképhez igazítja. A saját kultúrájában, a számára meghatározó közösségből merített értékek, normák szerint él.

Bonyolítja a helyzetet, hogy amíg a tradicionális társadalmakban élő emberek jellemzően abban a közösségben élték le egész életüket, amelyikbe bele születtek, addig a modern társadalmakban életük során jellemzően többször is változtatják közösségeiket.

További eltérés, hogy a premodern társadalmakban az egyén egyetlen közösséghez tartozott, mely egyszerre jelentette számára a kiterjedt családot, a munkahelyi közösséget, a szomszédságot, a vallási közösséget, valamint a politikai, a kulturális és a szabadidős csoportot.

Az a közösség tehát, amelybe beleszületett, amelyben szocializálódott és amelyben élete végéig élt: egységes érték és normarendszert közvetített, melynek betartását egyértelműen elvárta, sőt ellenőrizte és a normasértést szankcionálta.

A modern kor beköszöntötte óta az emberek nemcsak változtatják azt a csoportot, melynek tagjai, hanem egyszerre több csoportnak is a tagjai. Változtatják munkahelyeiket, lakóhelyeiket, baráti körüket, vagy akár politikai párthoz tartozásukat, szabadidős partnereiket, sőt nem ritkán a családjukat is. És egyszerre tagjai családi, munkahelyi, lakóhelyi, politikai, kulturális, vallási, sport, szabadidős és egyéb csoportjaiknak, melyek között többnyire alig van átfedés.

Minden csoport sajátos értékekkel és normákkal rendelkezik, eltérő elvárásokat támaszt tagjaival szemben. Gyakran előfordul, hogy az egyén egyidejűleg olyan csoportokhoz tartozik, melyeknek értékei, normái eltérőek, sőt olykor egymással ellentétesek.

Így aztán nem csoda, hogy még a premodern korban élő emberek többsége belülről irányított volt, addig a modern kor társadalmában élőknek a zöme kívülről irányított.

A belülről irányított ember kisgyermekkorában egységes, egymással összhangban lévő értékeket, normákat sajátít el. Szocializációja során ezek az elvárások oly mértékig beépülnek személyiségébe, hogy mire felnőtt, úgy érzi: belülről vezérik azok a szabályok, melyeket közösségétől átvett. Riesmann hasonlatával élve a belülről irányított ember olyan, mintha a belsejében lenne egy irányító, mely mindig megmutatja neki, hogy mi a jó és mi a rossz, mit szabad tennie, és mit nem.

A kívülről irányított embert Riesmann egy radarerőhöz hasonlítja, mely folyamatosan a külső impulzusokra, elvárásokra figyel, és mindig az aktuális elvárásnak igyekszik eleget tenni.

A mai tömegtársadalmakban az egyének számos csoportnak a tagjai, ám számukra a csoportok, melyeknek tagjai, egyre inkább a formalizált másodlagos csoport szerepét töltik be. Az emberi kapcsolatok gyengekötésűek, ritkaságszámba megy az erős kötés.

Ha nincsenek az egyén számára jelentőséggel bíró, rá hatással levő, őt befolyásoló közösségi kapcsolatai, nincs számára igazán fontos Jelentős Másik, akinek ő is az, akkor elbizonytalanodik, nem tudja, hogy miként éljen, milyen normákhoz igazodjon.

Ilyen körülmények között a magányosan élő, kívülről irányított ember már nem a valóságos csoportjainak az elvárásához próbál igazodni, hanem a ránehezülő médianyomás hatására, a virtuális világ kreált lényének elvárásához próbál igazodni. Ahogy Heidegger fogalmaz: a tömegtársadalmakban élők úgy próbálnak élni, ahogy „az ember”-nek élnie kell. Nem veszik észre, hogy „az ember” az az elvont senki, akihez mindenki megpróbál igazodni.

Igazodási kényszere az egyénnek annál erőteljesebb, minél magányosabb. A magány szülte belső bizonytalanságot, a pozitív identitás hiányát, sokan a feltétlen igazodási kényszerrel leplezik. A legfőbb félelemmé, a rettegés tárgyává az válik, hogy az egyén kilóg a sorból, kiderül, hogy sehová sem tartozik.

Korunk társadalmának nagy csapdája, hogy egyszerre lehetetleníti a valódi közösségekhez tartozást, és teszi a legnagyobb szégyenné a kívül rekedést, a kívülállást.

Az idős ember életkora miatt retteg a kívül rekedéstől, a kívülállóvá válástól. A fogyatékkal élő ember fogyatékoságát éli meg olyan hátránnyként, mely peremhelyzetbe kényszeríti, beszűkíti kapcsolatait és életlehetőségeit.

Az idős kor, a fogyatékkal élés és minden más társadalmi hátránynak minősülő sajátosság megnehezíti azoknak a pótszereknek, kompenzációs eszközöknek az igénybevételét, melyeket mások a magánytól való szabadulásra, a senkihez és sehová nem tartozás elviselhetlenségéből való menekülésre próbálnak alkalmazni.

Ennek a szinte mindenkit gyötrő helyzetnek a feloldására kínál látszólag nagyszerű megoldást a divat. Nem kell többé valamely valóságos közösséghez tartoznunk, nem kell a különböző elvárásokat támogató csoportjaink közül kiválasztani a normatív viszonyítási csoportunkat, vagyis azt, melynek elvárásai prioritást élveznek az összes többi csoportunkéval szemben. És persze nem kell belülről irányított, értékelkötelezett, értékrationális lényként élni életünket ahhoz, hogy ne kelljen többé szégyenkeznünk a sehová sem tartozásunk miatt.

A fogyasztói tömegtársadalmak azzal áztatják tagjaikat, hogy mindezek helyett elég ismerniük és követniük a divatot, s máris övéké lehet az a mámorító érzés, hogy összetartoznak az ugyanazt a divatot követő emberek tömegeivel, egyformák velük, épp olyanok, mint ők. S ez utóbbi még igaz is, hiszen éppen úgy a magányos tömeg atomjai, akiknek nincsenek kötődéseik, ám mindezt elfedi, álcázza a kívülről, felülről diktált elvárások szolgai követésével előállított látszat. Nincs itt semmi baj, ha én is azt az üdítőt iszom, amit a többiek, én is ugyanolyan gyorsétterembe járok, mit mások, és együtt plázázhatok száz és száz hasonló ruhát, frizurát viselő, újabb és újabb árukat vásárló, szintén szüntelen mobiltelefonozó sorstársaimmal – ez, és csupán ez a vigasz.

A divat, a manipuláció, a reklámok, a média által uralt világ továbbterjedése, fennmaradása esetén nem sok jót várhatunk, sem idős korunkra, sem arra az esetre, ha bármely szempont alapján eltérünk azoktól, akikkel együtt élünk.

Mi várhat ránk? Idősként a magánynak olyan fokozódása, mely még a kevéske valós kapcsolatunk elvesztését, a látszólagos világ kínálta illúziók elvesztését is jelenti.

Megszűnnek a munkahelyi kapcsolatok, megszűnik az illúzió, hogy a divatos fiatal(os) nők és férfiak tömegéhez tartozunk.

Vagy a teljes egyedüllét a lakásunkban, vagy az idősek otthonába történő beköltözés. Elvben lehetne mindkettő emberhez méltó megoldás.

Ám sajnós elképzelhető, sőt meg is valósulhat egy olyan jövőkép, mely az intézmények humanizálása, az egyedüllét elviselhetővé tétele helyett az előregedő társadalom egyre növekvő arányú időseire úgy tekint, mint felesleges teherre, mely anyagilag is, emberileg is felesleges koloncként nehezedik a fiatalokra. Hiszen, ha az elidegenedés, az elmagányosodás tovább erősödik és a többi emberre, miként

önmagunkra is úgy tekintünk, mint pótolható, helyettesíthető lényekre, akiket megbecsülés csak hasznos funkcióik teljesítéséért illet, akkor az embernek, mint megismételhetetlen, pótolhatatlan önértékű lénynek a megbecsülése még hátrébb szorul, netán elvész.

Egy ilyen embertelen világban, aki megöregszik, megbetegszik, fogyatékkal él, vagy bármilyen egyéb okból nem funkcionál elég „hasznosan”, akkor leírható, elfelejthető, kipereg a hatékonyság kegyetlen rostáján.

Ha az idősek, a fogyatékkal élők, vagy bármely más hátrányos helyzetű csoport szemszögéből nézzük ennek a negatív jövőképnek az esetleges bekövetkezését, akkor sajnós esetükben sem számíthatunk semmi jóra.

A posztmodern kor tömegtársadalmi immár a multinacionálisan szerveződő gazdaság uralma alatt állnak. Ez a globalizálódott uralmi berendezkedés globalizálódott fogyasztókat igényel. A hatékonyság, vagy még inkább a minél nagyobb profit elérésének mohó vágya azt követeli, hogy minél nagyobb mennyiségben előállított termékeket lehessen eladni a világ bármely pontján. Ebből fakadó elemi érdek a nemzeti, kulturális, vallási és bármely más különbözőségek, sajátosságok felszámolása. Az ideális vevő az a „világpolgárrá” faragott, közösségi és egyéni sajátosságaitól megfosztott lény, aki ugyanannak a divatnak, ugyanazon reklámoknak és a teljesen egységessé egyszerűsített médiahatásnak engedelmessé egyforma borotvahabot, egyforma intimbetétet vásárol, ugyanazokat az ételeket eszi ugyanannak az éttermi láncnak a különböző egységeiben, ugyanazokat a filmeket nézi, ugyanazokat a zenét hallgatja, és minden másban ugyanolyanná idomul, mint a világ bármely részén élő sorstársai. Vagy beáll a sorba, idomul, asszimilálódik, feladja sajátosságait, vagy a „korszerűtlennek”, „elmaradottak” minősítettek számára fenntartott rezervátumokban tengetheti életét a többiek által lesajnáltan, megvetetten.

A globalizáció általános tendenciája mellett korunk másik divatos áramlata a multikulturalizmus. Ez az irányzat a kultúrák egyenrangúságát hirdeti és azt, hogy ennek a szemléletmódnak az elterjedésétől várható egymás kölcsönös megbecsülésének, a kultúrák békés egymás mellett élésének, valamint a tolerancia és az empátia erősödésének gyakorlati megvalósulása. Látszólag ez így szép és logikus. Ám, ha jobban belegondolunk ennek a szemléletmódnak a kiindulópontjába, akkor belátjuk, hogy könnyen diszfunkcionális hatást válthat ki.

Ha azt állítjuk, hogy minden kultúra egyenértékű, egyformán fontos és tiszteletre méltó, akkor ezzel mintegy megkérdőjelezzük a saját kultúránkhoz való szoros kötődésünket. Hiszen, ha mind egyformán értékes, akkor mi miért éppen ehhez ragaszkodunk? Miért akarunk ennek elvárásai, mintázata szerint élni? Ha mégis így érzünk, így élünk, akkor ez akár lelkiismeret furdalás kiváltója lehet. Ha megfellelünk, eloldjuk a saját kultúránkhoz fűződő bensőséges kapcsolatunkat, ezzel saját identitásunkat gyengítjük, avagy számoljuk fel.

Ha ideológiai okokból, a divatos, korszerűnek kikiáltott multikulturalizmus elvárásaihoz igazodva lemondunk saját nemzeti, vallási kultúránk vállalásáról, az ahhoz való ragaszkodásról, annak követéséről, vagyis az azzal való azonosulásról, és nem arra építjük saját személyes pozitív identitásunkat, akkor hogyan lenne elvárható tőlünk, hogy toleránsak, empátikusak legyünk azokkal,

akik a mienktől eltérő saját kultúrájukat vállalják, annak megfelelően élnek és erre építik pozitív identitásukat?

Valójában éppen azoktól várható el a más nemzetiségű, más vallású emberek kultúrájának, identitásának tiszteletben tartása, elfogadása, tolerálása és az ahhoz való empatikus viszonyulás, akik fontosnak tartják saját nemzeti, vallási, kulturális közösségüket, akik vállalják az ahhoz való tartozásukat, akiknek ebben gyökeredzik a saját önazonosságuk.

Szomorú történelmi tapasztalatok bizonyítják, hogy amikor „felülemelkednek” a nemzeti, vallási, kulturális különbözőségeken és úgy tesznek, mintha azok nem lennének lényegesek, vagyis amikor megpróbálják szürke masszává gyúrni, olvasztani a sokszínű, soknemzetiségű, sokkultúrájú népeket, az előbb-utóbb megbosszulja magát. Rendszerint éppen ez vezet a nagy birodalmak felbomlásához, és okoz utóbb véres konfliktusokat, háborúkat. A 20. század utolsó évtizedeiben sokan azt hirdették, hogy lejárt a nemzetállamok kora, korszerűtlen minden, ami „nemzeti”, úgy tettek, mintha a modern világ polgárai már fittyet hányának nemzeti hova tartozásukra. Aztán a Szovjetunió felbomlása, Jugoszlávia szétesése, vagy éppen az „arab tavasz” világosan bebizonyította, hogy a szőnyeg alá söpört, kényszerrel elhallgattatott különbségek, mihelyt tehetik, nagyon is radikálisan, sokszor sajnos erőszakos formában törnek felszínre, jutnak kifejezésre.

De példaként szolgálnak a nemzeti identitás, a kulturális különbözőségek máig meghatározó társadalmi és pszichikai szerepére azok a nemzeti kisebbségek, melyek az anyanemzettől eltérő nemzetek által uralt államokban élnek. Ha a határon túli magyarokra gondolunk, akkor látjuk, hogy a legszigorúbb diktatórikus uralkodások is legfeljebb látszólag tudták megfosztani őket nemzeti identitásuktól, sőt gyakran a személyes identitásnak éppen a kisebbségben élők esetén válik meghatározó dimenziójává a nemzeti hovatartozás.

Ha azt szeretnénk, hogy hosszú távon békésen éljenek együtt a különböző kultúrájú, eltérő nemzetiségű emberek, akkor az asszimiláció és a szegregáció helyett az integráció az egyetlen járható út. Ne feledjük, hogy az asszimiláció nemcsak akkor valósul meg, ha az egyik nemzet beolvastja a másik vagy több más nemzet tagjait. Asszimiláció az is, ha egy már létező, vagy mesterségesen előállítani akart kultúra akarja beolvastani, maga alá gyúrni, önmagához hasonlatossá tenni az összes többit. A globalizáció valójában egy világméretű asszimilációs kísérlet, melynek során a „globalizált kultúrát” – vagyis a nemzeti és egyéb kulturális sajátosságaitól megfosztott, mesterségesen kreált kultúrát - próbálják magas határfokkal a többi helyére tenni, felszámolva azokat. Ennek megtestesítői a világhálózatként működő üzletláncok, bolthálózatok, a mindenütt műsorra tűzött szappanoperák, a világméretben terjeszkedő öltözködési, vásárlási, fogyasztási szokások. Aki nem alkalmazkodik az „korszerűtlennek” minősül, kiszorítódik a világpiacról, a világhálóról, már-már a kultúra fogalmából is, hiszen az asszimiláció természetéből fakadóan ami, vagy aki nem idomul, nem olvad be, azt kirekesztik.

A másik leselkedő veszély a szegregáció. Egymástól elkülönülten, külön világgént mindenki úgy él, ahogy akar. Ám mai korunkban elkerülhetetlen a különböző kultúrák találkozása, mely elkülönült, egymást nem ismerő, egymásra tekintettel nem lévő szegregált kultúrák esetén, szinte bizonyosan súlyos konfliktusokhoz vezet. Éppen azért, mert nem ismerik a másik kultúráját, nem tapasztalják meg

azt, azok a találkozáskor könnyebben, nagyobb valószínűséggel ellenségesen viszonyulnak egymáshoz.

A „tolerancia” és az „empátia” nem olyan kifejezések, melyeket ráolvasásszerűen lehet alkalmazni.

Az empátiát gyakran beleérző képességként értelmezik. Valójában az eltérő kultúrákhoz tartozó emberek nem képesek automatikusan beleélni magukat a másik helyzetébe. Gondoljunk arra, hogy akinek a kultúrájában a tiszteletadás jele az, ha a főfedőt leveszik a fejükről, azok nem tudják beleérezni magukat abba, hogy egy másik kultúrához tartozó ember, amikor fejfedővel a fején lép be a házába, a kocsmába, a templomba, akkor ezzel nem azt juttatja kifejezésre, hogy nem tiszteli, semmibe veszi a többieket, hanem a saját kultúrájának szabályai szerint éppen így nyilvánítja ki tiszteletét. Ezt bizony nem lehet érzelmi úton megérteni, elfogadni. Ehhez ismeretekre és azok megértésére van szükség. A tolerancia, az empátia kialakulásának, gyakorlattá válásának alapfeltétele a másik kultúrájának, érték- és normarendszerének ismerete. Csak ezt követően lehet szó elfogadásról.

Az empátia valójában ismeretek megszerzését és azok elfogadását jelenti. Ha azt akarjuk, hogy a különböző nemzetiségű, vallású, kultúrájú, vagy éppen különböző generációkhoz tartozó emberek empatikusan, toleránsan viszonyuljanak egymáshoz, akkor kölcsönösen meg kell ismerkedniük egymás rendképével, életreceptjeivel, életük mintázatával, azaz kultúrájával.

Ha ismerjük, megértjük a másik csoporthoz tartozók értékeit, normáit, akkor van esély annak elfogadására, hogy ők ennek a sajátunktól eltérő kultúrának a mintázata szerint élnek.

Ez az első szükséges, de nem elégséges lépés az integráció útján, az erős közösségi kohézió kialakulása felé.

Többség és kisebbség viszonya nemcsak a különböző nemzetiségű, vallású emberek között alakul ki. Minden olyan sajátosság, mely társadalmi előnnyel, illetve hátránnyal jár: megosztja a társadalmat. A különböző helyzetű, eltérő sajátosságú, valamilyen szempontból hátrányos helyzetű és a többiek együttélése akkor lehet jó, minden érintettnek megfelelő, ha ismerik egymást, tudják, hogy mire van a másoknak szüksége, illetve mi várható el a másiktól. A különböző generációk, az eltérő egészségi állapotúak, a fogyatékkal élők együtt élése is egymás ismeretét, az eltérő sajátosságok megértését igényli, csak ezt követheti az elfogadás, az együttélés rendjének, normáinak és értékeinek a közös kialakítása, betartása.

Ha nem ismerik elég jól egymást, ha nem kíváncsiak egymásra, ha nem alakulnak ki közöttük érdemi kapcsolatok, akkor marad a távolságtartás, és a távolság akár szakadékká mélyülhet.

Megállapíthatjuk, hogy a jelen horizontján kétségtelenül ott lebeg egy meglehetősen sötét, nem sok jót ígérő jövő. A ma tapasztalható tendenciák folytatódása esetén sajnos nem kizárt, hogy egy olyan világ felé lépdelünk, ahol a különböző helyzetű csoportok között nőni fog a feszültség, mely akár erőszakos konfliktusmegoldásokhoz vezet. Ezzel egyidejűleg, és éppen az ilyen konfliktusok által tovább fokozódva nőhet a bizalmatlanság, a magány és ezzel az egyének tehetetlenségérzete. Ez ördögi körré kapcsolódhat, hiszen a bizalmatlan, frusztrált, magányos ember rosszul érzi magát és nem talál helyzetére valós magyarázatot. Ez a szituáció rendkívül kedvez a bűnbakképzési mechanizmus

beindulásának. Saját rossz helyzetünkért, esetlegesen annak romlásáért egy olyan csoportot teszünk felelőssé, hibáztatjuk őket, akikről úgy véljük, hogy érdemtelenül jobb helyzetben vannak, mint mi. Ezáltal adódik a feltételezés: bizonyára ők okozták a mi helyzetünk romlását. A bűnbakká válásra olyan csoportok a legalkalmasabbak, amelyek eltérnek tőlünk, de a közelünkben vannak.

Így válhatnak bűnbakokká a fiatalok szemében az idősek, akik „nem dolgoznak”, akiket „nekik kell eltartaniuk”, akik „mindenbe beleszólnak”, akik „elfoglalják a helyet”, és így tovább. És ugyanez megfordítva és működtethető: az idősek szemében a fiatalok válhatnak bűnbakká, akár ugyanazon érvek hangoztatásával. Hiszen sok idős ember szemében a fiatalok azok, akik „nem dolgoznak”, akiket „nekik kell eltartaniuk”, akik „mindenbe beleszólnak”, akik „elfoglalják a helyet”, és így tovább.

Vagy így válhatnak bűnbakká akár a fogyatékkal élő emberek.

A bűnbakká tétel, illetve bűnbakká válás olyan szociálpszichológiai jelenség, mely mindkét formájában elkeseredést szül és könnyen a vak indulatok felszínre kerüléséhez vezet.

Ez persze tovább gerjeszti a félelmet, a bizalmatlanságot, a magányba zárkózást.

Ám szerencsére nem szükségszerű, hogy ez a negatív jövőkép váljon valósággá. Ma még lehetőségünk van egy másik jövőt választani és megvalósítani. Ma még reális alternatíva számunkra egy a mainál jobb, kedvezőbb jövő felé indulás, annak megvalósítása.

Pozitív jövőkép

A korábban részletesen elemzett magányosságot, bizalmatlanságot kiváltó társadalmi gyökereket fel lehet tárni, sőt, fel lehet számolni.

Ehhez tudatos döntések meghozatalára van szükség. Bemutattuk az előzőekben, hogy a mai világunkat átható negatív jelenségek szorosan összefüggnek a totalitárius rendszerekkel, vagyis az olyan uralmi berendezkedésekkel, ahol vagy a politika, vagy a gazdaság maga alá gyűri az élet minden más szempontját. Vagyis ahol csak a politikai engedelmesség számít, vagy ahol csak a jó fogyasztóvá válás számít.

A pénz uralta mai társadalmaink nagy veszélye, hogy nem is tudatosul bennünk kiszolgáltatottságunk. Elhítetik és mi elhisszük, hogy a minél több pénz keresése, a minél több termék fogyasztása a boldogságunk forrása. És megállás nélkül hajtunk ezekért, mivel nem vagyunk (eléggké) boldogok, s azt hisszük, hogy ez által a hajsza által válunk azzá.

A technikai fejlődésnek, az anyagi gyarapodásnak túl nagy ára van. Emberi kapcsolataink elsilányulása, felszámolódása. Az egyre didergetőbb magányba zártság. S az egyre rémítőbb rettegés attól, hogy kihullhatunk a gazdaság kökemény versenyéből. Rettegünk és még nagyobb erőfeszítéseket teszünk, hogy mindez így maradjon, ahogy van.

Változás kellene. Megújulás. Egyéni, közös, társadalmi szintű életünk megújulása. Az alapoktól kellene indulni. Onnan, hogy elgondolkodunk: mire való az életünk? Mi az, ami igazán fontos számunkra? Mitől válna a mi valódi, eredeti, csak ránk jellemző saját életünk az élet? Tudatosítani kellene

lehetőségeinket. Számba venni talentumainkat, tehetségünket, képességeinket, készségeinket. El kellene döntenünk, hogy kivé akarunk válni. S, ha eldöntöttük, akkor azon kellene munkálkodnunk, hogy olyanná váljunk. A pénz hajszolása, a plázázás, a divat majmolása, a reklámok bűvöletében élés helyett. A saját valódi életünk elmulasztása, elhalogatása helyett.

Ehhez kereshetnénk társakat. Hiszen egyedül alig van esély a szembefordulásra. De lehet, hogy lelke mélyén szinte mindenki, vagy legalábbis az emberek többsége másként szeretne élni, mint ahogy most él.

Az autonóm individuummá válás, az autentikus élet elengedhetetlen feltétele a közösséghez tartozás, a jó emberi kapcsolatok megléte. Miként igazi közösségek, megértésen és együttműködésen alapuló kapcsolatok is csak önmagukért felelősséget vállaló, önálló emberek között jöhetnek létre.

Szóba kellene állnunk egymással. Beszélgetnünk az élet fontos kérdéseiről. Figyelni egymásra. Egymás megértésére és megegyezésre törekedni. Kiderülhetne, hogy nem is vagyunk annyira idegenek, ahogy eddig azt hittük. Kereshetnénk egymásban a jót. Kinyilváníthatnánk, megmutathatnánk a bennünk rejlő jóság tartalékait.

Megújulás. Egymás felé fordulás. Szóba állás. Jelentőssé válás. Befolyásolás. Olyannak látni magunkat a másik szemében, amilyenné válni szeretnénk. Ezáltal kölcsönösen inspirálni egymást.

A széthulló, atomizálódott magányos tömeg helyett egy integrált, erős kohézióval rendelkező társadalom. Összetartozás. Együttlevés. Közösségben élés.

Elkezdhető egy ilyen megújulás. Helyben. A körülöttünk lévőkkel.

Feltárhatóak a hiányok, a sebek, az, ami fáj.

Segíthetünk egymáson, önmagunkon.

Tehetünk egymásért, értünk. Együtt. Jobban ismerve egymást. Tudva, hogy a másoknak mire van szüksége, ismerve, hogy ki mit tud adni.

Ettől nemcsak a személyes élete lehet jobb az adott településen élőknek. Nemcsak a helyi társadalom kohéziója, integráltsága erősödhet.

A gazdaság szempontjából is fontos hajtóerő képződhet így.

F. Fukuyama elemzése alapján tudjuk, hogy a 20. század utolsó évtizedeitől a gazdasági fejlettség legfőbb meghatározójává a bizalom vált. Nem a nyersanyagok, nem az energiaforrások, nem a munkaerő szakképzettsége van a legnagyobb hatással a gazdaság fejlődésére, hanem a bizalom. Ott erőteljes a gazdasági fejlődés, ahol a vállalkozó bízhat a beszállítóban, az alvállalkozóban, az értékesítőben, a munkavállalókban, a külső intézményi, jogi, pénzügyi feltételekben.

Bizalom, mely az emberek közötti kapcsolatokban, a társas viszonyokban képződik és utóbb gazdasági sikerre váltható.

Vagy ahogy P. Bourdieu fogalmaz: a gazdasági fejlődés legfőbb meghatározója a tőke. Ám nemcsak a materiális tőke létezik, hanem két másik tőke, melyek azonos jelentőségűek a materiális tőkével.

Az egyik a kulturális tőke, a másik a társadalmi tőke.

A társadalmi tőke az emberi kapcsolatokat jelenti. Az alá-fölé rendeltségi kapcsolatokon kívül a horizontális kapcsolatok, vagyis a bizalmon alapuló, közösségi jellegű kapcsolatok is tőkét, fejlesztési erőforrást jelentenek.

A három egyenrangú tőke összeadódik és konvertálható, átváltható egymásra.

Egy ország, egy település fejlettségét ma már nemcsak a rendelkezésre álló anyagi erőforrások, a befektethető materiális tőke határozza meg, hanem a rendelkezésre álló emberi képességek, készségek, tudás is, melyeket együtt kulturális tőknek nevezhetünk. S az anyagi és kulturális erőforrásokkal azonos jelentőségű a társadalmi tőke, vagyis az adott településen élők összetartozása, együttműködése, közösségi léte. Az átválthatóság ebben a vonatkozásban azt jelenti, hogy amennyiben kialakul a településen élő különböző helyzetű, életkorú, egészségi állapotú emberek között a jó kapcsolat, ha kiépül a bizalom, ha tudnak egymással együttműködni, ha szolidárisak egymás iránt, ha számíthatnak egymás segítségére, akkor ez gazdasági haszonná, profittá, jobb munkalehetőséggé, eredményesebb vállalkozássá válhat.

Vagyis, ha az egyházak olyan programokat indítanak, melyek a településükön élő emberek társadalmi, szociális gondjainak feltárására irányulnak, majd ezt követően részt vállalnak ezeknek a gondoknak a közös megoldásában, ezzel nemcsak az egyének segítségére irányuló missziót teljesítenek, hanem a település gazdasági előre jutását, fejlődését is hatékonyan támogatják.

Projektünk célja éppen ilyen programok kialakítása, gyakorlati megvalósításának előkészítése. Ezzel járulhatunk hozzá, hogy a jelenünkben egyaránt benne rejlő lehetséges jövők közül, a ma még egyaránt választható utak közül azt válasszuk, mely egy szeretetteljes, bizalmon alapuló közös emberi együttélést tesz valósággá, ellentétben a ránk leselkedő veszéllyel, mely a magányos tömeget emberhez méltatlan, szeretetlen világának megvalósulása.